

textu EU, který nutně musí vést k redefinici sociálního občanství na národní úrovni, na níž se obvykle zkoumá (M. Roche. „Social Citizenship: Grounds of Social Change.“ Pp. 69–86 in E. F. Isin, B. S. Turner (eds.). *Handbook of Citizenship Studies*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage 2002). V dílčích kapitolách je sice vstup do EU zmíněn (zejména v páté kapitole o romské minoritě), promyšlení prezentovaných kritik a analýz na evropské úrovni ale chybí. Otázka případných dopadů evropského občanství přitom již byla z pohledu genderovaného sociálního občanství studována (U. Gerhard. „Gendered Citizenship: A Model for European Citizenship? Considerations against the German Background.“ Pp. 100–115 in J. Andersen, B. Sim (eds.). *The Politics of Inclusion and Empowerment. Gender, Class and Citizenship*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan 2004).

Oproti první kapitole teoreticky uchopující koncept genderovaného sociálního občanství a prezentující aspirace na obdobně celostní uchopení problematiky napříč ostatními kapitolami působí kniha spíše jako soubor analýz společného teoretického základu, ovšem navzájem přímo nepropojených. Řada zjištění především v kapitole 2 a 3 se kryje a při lineárním čtení tak dochází k četnému opakování. Kniha poněkud kolísá jazykově a co do důkladnosti také v oblasti editace poznámek. Díky své faktografické hutnosti se ale jistě zařadí mezi hojně využívané učební pomůcky a referenční literaturu. Pro získání přehledu o dané problematice se jednoznačně jedná o zásadní příspěvek osvětlující historické souvislosti a připomínající, že k ostrému předělu s komunistickou minulostí nedošlo ani na poli sociální legislativy a politiky, což zásadním způsobem ovlivňuje přístup k základním právům.

Blanka Nyklová

Markéta Škodová et al. *Agenda-setting: teoretické přístupy*

Praha, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2008, 87 s.

Termín *agenda-setting* zakotvil v anglofonním světě na počátku sedmdesátých let minulého století jako specifické označení teorie vlivu médií na to, o čem lidé přemýšlejí a co je obsahem veřejného a politického diskurzu. Koncept je založen na premise, že ve veřejné sféře se o pozornost uchází mnohem větší počet témat, než kolik jich skutečně může zájem přitáhnout. Hlavní role v procesu nastolování agendy náleží masovým médiím, jež preferencí konkrétních témat silně ovlivňují jejich přítomnost na veřejnosti.

V nejčastěji citované periodizaci mediálních účinků Denise McQuaila spadá koncept *agenda-setting* do třetí fáze, tzv. renesance silných účinků (60. léta – konec 70. let 20. století), kdy se pozornost výzkumníků obrátila především na oblast dlouhodobých efektů médií. Na rozdíl od předchozí fáze, která byla uzavřena v roce 1966 konstatováním Josepha Klappera, že média mají omezenou schopnost vyvolat plánované či spontánní účinky, byla médiím v této epoše připsána moc formovat názorové klima, víru, ideologii či kulturní vzorce. Úvahy o roli médií jako určovatele toho, o čem veřejnost přemýšlí, se však objevily již ve dvacátých letech dvacátého století, například v textech Waltera Lippmanna. Za zakladatele konceptu *agenda-setting* je označována dvojice amerických vědců Maxwell McCombs a Donald Shaw. První výzkumy hledaly zejména potvrzení vztahu mezi pozicemi témat v médiích a pozicemi stejných témat ve veřejnosti. V současnosti zahrnují výzkumy *agenda-setting* analýzy vzájemné interakce politické sféry, médií a veřejnosti.

V českém sociálněvědním diskurzu se koncept *agenda-setting* poprvé objevil až v devadesátých letech minulého století v souvislosti s etablováním mediálních věd

jako svébytného oboru. Samozřejmou součástí tohoto procesu bylo vydání odborných publikací, které sumarizovaly základní poznatky mediálněvědní disciplíny. Jednalo se většinou o překlady zahraničních textů, ale i původní publikace. V těchto textech se výraz *agenda-setting* objevoval přirozeně pouze jako součást širokého výčtu možných perspektiv v mediálních vědách, nebo jako encyklopedický odkaz.

Sborník *Agenda-setting: teoretické přístupy* vydaný v roce 2008 Centrem pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu AV ČR, v.v.i., kolektivem autorů pod editorským dohledem Markéty Škodové, je tak první prací, která předkládá systematicky organizovaný náhled na danou problematiku v českém jazykovém prostředí. Kniha nabízí přehled základních poznatků a důležitých milníků koncepce *agenda-setting* a jejích kritiků a teoretická východiska k jejímu zkoumání. Nad rámec se také věnuje metodologické problematice výzkumu veřejné, mediální a politické agendy. Vzhledem k tomu, že pojednává o dané tematice v širokém kontextu sociálních věd, představuje tak text vhodný nejen specificky pro zájemce o mediální vědy, ale také o ostatní disciplíny, jako je sociologie, politologie apod.

Práce je rozdělena celkem do pěti kapitol. První kapitola, která následuje po úvodní mediálněvědní kontextualizaci pojmu *agenda-setting*, se věnuje tradici výzkumů v dané oblasti.

Vlastimil Nečas zde předkládá způsob třídění výzkumů *agenda-setting* dle časového hlediska. Popisuje analýzu prvního stupně, analýzu druhého stupně a dále intermediální nastolování agendy, které na rozdíl od klasických přístupů silně favorizuje agendu mediální, jíž se potom autor více zabývá v závěru daného oddílu.

Další kapitola se potom podrobněji věnuje prvnímu a druhému stupni *agenda-setting* a souvisejícím konceptům – rámcování (*framing*) a vypíchnutí (*priming*). Text

od Paulíny Tabery nabízí téměř vyčerpávajícím způsobem různé náhledy na obsahy pojmů rámcování a vypíchnutí a včleňuje je do celkového procesu nastolování agendy. Vedle toho také zmiňuje některé výzkumy, které využívaly analýzu rámcování (*framing analysis*) jako specifický analytický nástroj, a představuje její procesní model podle Scheufeleho z roku 1999.

Velmi úzké zaměření má potom následující kapitola Tomáše Trampoty, který definuje jednu z nejfrekventovaněji užívaných metod, a to obsahovou analýzu. Vysvětluje rozdíly v její kvalitativní a kvantitativní podobě a naznačuje možnou implementaci do výzkumu nastolování mediální agendy.

Jan Červenka a František Kalvas v předposlední kapitole vymezují pojem veřejné agendy. Poukazují na různé obecné přístupy v jejím zkoumání, definují konkrétněji otevřené a uzavřené otázky. Podrobněji poté probírají historický vývoj tzv. MIP (*most important problem*), otázky, která se ve výzkumu veřejného mínění používá od 30. let minulého století; od začátku 70. let jsou data z MIP otázek hojně využívána ve výzkumech *agenda-setting*. Autoři také nastiňují příklad využití MIP v českém prostředí Centrem pro výzkum veřejného mínění (CVVM). V interpersonální agendě se text dále zabývá konceptem názorového vůdce (*opinion leader*), který zformulovali v letech 1948 a 1955 Lazarsfeld, Berelson a Gaudet, respektive Katz a Lazarsfeld, a související škálou síly osobnosti vymezenou Elizabeth Noelle-Neumannovou v roce 1985.

Pátá kapitola nabízí pohled na koncept *agenda-setting* z politologických pozic. František Kalvas srovnává zahraniční a tuzemskou výzkumnou tradici a věnuje se popisu výzkumů mediálních účinků (kde dominuje vztah agendy mediální a veřejné) a zkoumání politického procesu, jehož předmětem je agenda politická a způsob jejího formování. Poslednímu jmenovanému přístupu se potom věnuje podrobněji a zájem

cům o výzkum politické agendy předkládá vcelku detailní metodologický postup.

Jak v závěru publikace připomíná Škodová, česká odborná obec koncepci *agenda-setting* v porovnání s například USA a Německem doposud spíše přehlížela. Jedním z hlavních přínosů této multidisciplinární publikace je proto ukotvení pojmu *agenda-setting*, který se v předchozích letech v českém jazykovém prostředí objevoval v různých překladatelských verzích jako například „nastolování otázek“ v knize *Teorie masové komunikace* DeFleura a Ball-Rokeachové z roku 1996, či Burtonem a Jirákem v roce 2001 používané „uvádění témat“, v jeho originálním znění. Nutno ovšem dodat, že se v textu objevuje i výraz „nastolování agendy“ (například v oddíle Paulíny Tabery), takže čtenáři nedává zcela jasné rozřešení terminologické nejasnosti.

Komplikované potom autoři také přistupují k překladům, resp. použití pojmu *framing* a *priming*. Tyto výrazy se v publikaci spíše vyskytují v českém překladu rámcování, resp. vypíchnutí, nicméně na některých místech v knize se objevují například také ve tvarech „zarámčování“, resp. „upřednostňování“ (s. 74). I v tomto případě tedy po přečtení textu zůstávají pochyby, jak dané koncepty pojmenovávat.

Kniha je logicky strukturována do oddílů představujících stavební kameny komplexního přístupu ke konceptu *agenda-setting*, a tak dává čtenáři jasný návod k možným způsobům uchopení dané problematiky. Zároveň oplývá množstvím konkrétních příkladů z výzkumné praxe jak v zahraničí, tak v České republice. Díky tomu mohou zájemci o hlubší porozumění konceptu *agenda-setting* získat jeho velmi plastický obraz.

Některé části jsou poněkud nevyvážené z hlediska detailnosti jejich zpracování, či ne zcela jasně napojené na tematiku, jako tomu je například v celku Trampoty, z něhož bychom mohli nabýt dojmu, že mediální agenda rovná se obsahová analýza.

Nečasův příspěvek zase není úplně jasné členění, jednotlivé podkapitoly nejsou příliš provázány, a text je tak v celku obtížněji srozumitelný. Jiným znehledněním textu je potom u některých odkazů nesedící poznámkový aparát (například odkaz k pojmu MIP v poznámkách 9 a 10 na s. 21).

Výše citované dílčí nedostatky ovšem nemohou zásadně devalvovat přínos celé publikace, podpořený velmi kvalitní kompilační prací, přinášející všem studentům i vědcům z oblasti sociálních věd nástroj k utvoření komplexní představy o obsahu pojmu *agenda-setting*.

Kateřina Gillárová

Marek Jakoubek (ed.): *Cikáni a etnicita*
Praha, Triton 2008, 403 s.

Domníval-li se někdo, že tzv. *plzeňská antropologická škola*, známá svými badatelskými počiny v oblasti „romské problematiky“, představuje se svými názory v teoreticko-konceptuálním oceánu sociální vědy ojedinelý a izolovaný ostrůvek, mýlil se. Tyto a podobné domněnky doufejme již definitivně rozptýlil nový sborník autorsky i editorsky plodného M. Jakoubka *Cikáni a etnicita*, který sestává ze 14 studií převážně zahraničních badatelů. Nutno podotknout, že geografická rozmanitost autorského složení jde ruku v ruce s oborovou variabilitou – zastoupena je (sociální, kulturní či urbánní) antropologie, folkloristika, sociální historie, sociologie, politologie, bioekologie či dokonce právní věda.

Výraz „Cikáni“ v názvu publikace nemusí být leckomu po chuti. Potenciální výtce vůči němu však závčasu předchází editor ve svém úvodním slovu. Zastřešující termín „Romové“ se v českých luzích a hájích zaužíval jako označení pro homogenní etnickou (neřku-li národnostní) skupinu, která je v typickém případě definována (explicitně či implicitně) fyziognomickými, ergo „rasovými“ znaky (např. tmavou bar-